

25.49x33.7	1/2	עמוד 16	זמן קיבוץ	01/2025	92871744-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

דעת יחיד

הרצל, ז'בוטינסקי, סמוטריץ' ומה שביניהם

מה חושבת הציונות המשיחית על הקשר של העם היהודי לארץ ישראל?

מה עשתה הנהגת היישוב בטרם מדינה כאשר צריך היה לבחור בין "גאולת העם" לבין "גאולת הארץ"?

שאלות אלה ואחרות נדונו ביום עיון שהתקיים לרגל השקת ספרו של ההיסטוריון פרופ' אלי צור, על פועלו של מרדכי (מייטק) בנטוב,

שהיה חבר משמר העמק

אלישע שפירא, עין השופט

חילוקי הדעות חצו את כל הזרמים ביישוב. בן גוריון אמר: "לא חשוב מה יגידו הגויים, חשוב מה יעשו היהודים". משה שרת ענה: "לא יכלנו להכריז על הקמת המדינה ללא החלטת מועצת האו"ם"

את המשפט: זוהי זכותו הטבעית של העם היהודי להיות ככל עם ועם עומד ברשות עצמו במדינתו הריבונית. בן גוריון קיבל והמשפט נכלל בנוסח המגילה.

המחלוקת על מהותה של הדמוקרטיה
בדמוקרטיה מקבלים החלטות ברוב קולות, איש אינו חולק על כך, אך פרופ' עודד בלבן מהחוג לפילוסופיה באוניברסיטת חיפה מסייג: "הדבר נכון כאשר אי אפשר לקבל החלטה רציונלית מתוך הנתונים שברשותנו". פרופ' בלבן מוסיף וטוען: "עיקרה של הדמוקרטיה אינה רק הטכניקה של קבלת ההחלטות. מהותה שהיא מגבילה את כוחו של השלטון. כל שלטון, כולל שלטון שנבחר בבחירות דמוקרטיות". בדמוקרטיה השלטון כפוף לחוקה (אם יש) ולחוק והוא מחויב לשמור על זכויות הפרט

זאב ז'בוטינסקי. בעיני הימין המשיחית של היום גם הוא היה נחשב "שמאלן" | צילום: לע"מ

בנימין זאב הרצל. הבין שהעם היהודי ברובו לא יבוא למקום אחר שאינו ארץ ישראל

מי שרוצה לתרום לאחדות עם ישראל, לא כסיסמה נכובה ולא כמשאלת לב חסודה, עליו להכיר ראשית לכל את המחלוקות המהותיות החוצות את החברה הישראלית. עליו לשאול איך חיים עם המחלוקות הללו מבלי שהמאבק על עמדותיו של כל אחד מהצדדים ירסק את החברה ויאיים על שלמותה של המדינה.

ביום עיון שהתקיים במשמר העמק, לרגל השקת ספרו של ההיסטוריון פרופ' אלי צור: "תמיד בשליחות", על משנתו ופועלו של מרדכי (מייטק) בנטוב, מי שהיה חבר משמר העמק, ממנהיגי מפ"ם והקיבוץ הארצי, דובר, בין היתר, על המחלוקות בחברה הישראלית. ברשימה זו בכוונתי להתייחס לשלוש מהן, מחלוקות שכפי הנראה ילוו אותנו גם בעתיד. על חלקן כבר כתבתי בעבר ושמחתי ללמוד ביום העיון עוד על עמדותיו ותרומתו של בנטוב להתמודדות אתן.

המחלוקת על הזיקה לארץ

אחת המחלוקות המשמעותיות יותר היא המחלוקת על טיב הקשר של העם היהודי לארץ ישראל. הרצל, הוגה הציונות המודרנית, העלה בזמנו את תוכנית אוגנדה, ככוונה ליצור פתרון מדיני לעם היהודי במינימום חיכוך עם הסביבה. הוא נסוג מהצעתו כאשר הבין את משקלו של הזיכרון ההיסטורי בתודעת העם. הרצל הבין שהעם היהודי ברובו לא יבוא למקום אחר שאינו ארץ ישראל. התנועה הציונית החילונית ברובה רצתה לשנות את הגורל היהודי ולעשותו עם ככל העמים, שווה זכויות במשפחת העמים. מכאן נובעת זכותו של העם היהודי לכוונן ריבונות יהודית במולדתו ההיסטורית. התנועה הציונית האמינה בריבונות היהודית לצד או ביחד עם תושבי הארץ הערבים. הציונות הדתית מדברת על חובה ולא על זכות. על חובה הנובעת מהציווי האלוהי. הציווי כפי שנאמר לאברהם בפרשת לך לך: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר

ועל זכויות המיעוטים, על חופש הדעה ועל זכות ההתארגנות. בבסיס כל אלה הערכים המוסכמים. האלוף (מיל') עמי אילון שהיה בין הדוברים ביום העיון, הציג עמדה על פיה אין ניגוד בין יהדות לערכים שביסוד הדמוקרטיה. לדבריו, עשרת הדברות שניתנו למשה בהר סיני, הן הערכים המחייבים את השלטון, המלך או הנבחרים. בדמוקרטיה השלטון אינו אמור לשנות את הערכים המשותפים ללא תהליך של גיבוש הסכמות רחבות, להבדיל מההפכה השלטונית שרצתה להוביל הקואליציה הימנית המשיחית ברוב מקרי של 64 חברי כנסת. אם לחזור ליום העיון, כל הדוברים ציינו כי בנטוב היה עקבי בשאיפתו להידברות וגיבוש הסכמות רחבות ככל האפשר.

המחלוקת בין הציונות המדינית לציונות הכוחנית

המעשה הציוני התרחש במתח שבין החתירה להבנה ותמיכה של המעצמות, האו"ם והמרחב הערבי, לבין השאיפה להשתחרר מהתלות בגורמים חיצוניים. כך או כך היה הכרח לבנות כוח מגן ויכולת צבאית שתבטיח את עמידתה של ההתיישבות ובהמשך המדינה מול כל האיומים. המחלוקת הייתה על היחס

25.49x12.02	2/2	17	עמוד	זמן קיבוץ	01/2025	92871745-3
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

סביר להניח שבעיני הימין המשיחי של היום גם ז'בוטינסקי היה נחשב "שמאלן", היות שדיבר על חיים משותפים של ערבים ויהודים בארץ ישראל

(המינון) בין ההידברות המדינית לבין הצבת עובדות חד צדדיות והגנה עליהן בכוח הנשק. חילוקי הדעות חצו את כל הזרמים ביישוב. בן גוריון אמר: "לא חשוב מה יגידו הגויים, חשוב מה יעשו היהודים". משה שרת ענה: "לא יכולנו להכריז על הקמת המדינה ללא החלטת מועצת האו"ם". את המתח הזה אפשר לתאר כמתח בין הדרך המדינית

לבין הדרך הכוחנית. בקצה הכוחני היו הרביזיוניסטים, החל מ"קיר הברזל" של ז'בוטינסקי, שהאמין שרק עמדה קשוחה, ללא כל ניסיון של הידברות ומשא ומתן, תביא את הערבים להשלמה עם ההתיישבות היהודית בארץ ישראל ולאפשרות של חיים משותפים ליהודים וערבים בארץ. ז'בוטינסקי היה מפקדו העליון של האצ"ל, שסמלו היה יד אוחת כרובה עם הכיתוב: "רק כך". ההמשך המוקצן של "קיר הברזל" ו"רק כך" הם תנועת "כך" של הרב כהנא ו"עוצמה יהודית" של בן גביר. סביר להניח שבעיני הימין המשיחי של היום גם ז'בוטינסקי היה נחשב "שמאלן", היות שדיבר על חיים משותפים של ערבים ויהודים בארץ ישראל. הזרם המרכזי בתנועה הציונית האמין תמיד בשילוב של חתירה להכרה מדינית, יחד עם בניית כוח מגן צבאי. כנטוב היה דובר עקבי של הציונות המדינית. הרעיון של מדינה דו-לאומית שדגל בו היה ניסיון להגיע להסכמה מדינית

רחבה ללא חלוקה של הארץ, בלשונם של התומכים: "מדינה דו-לאומית בארץ ישראל וסביבותיה". הרעיון נמוג לאחר קבלת תוכנית החלוקה, כפתרון מדיני בתמיכת האו"ם, אך בהתנגדות כל העולם הערבי.

רוח רעה

נכון להיום, לאחר המחדל הנורא של 7 באוקטובר, ותוך כדי מלחמות עזה ולבנון שעדיין לא רואים את סופן, התעצמה והעמיקה המחלוקת בין הציונות המדינית לציונות הכוחנית של "רק כך". העובדה שהצבא החזק המצויד בכלי נשק חדישים ובטכנולוגיות מתקדמות, הופתע ואיבד את העשתונות לשעות רבות שעלו לנו ביותר מאלף קורבנות, יותר מ-300 חטופים והרס יישובים, לא ערערה את התזה הכוחנית. כך גם העובדה שהצבא החזק ביותר נלחם כבר יותר משנה מול ארגוני הטרור ולא מכניע אותם, למרות המכות הקשות שספגו, לא מביאה את

חסידי הציונות הכוחנית למחשבה נוספת. הם לא למדו ש"קיר הברזל" עשוי להתגלות כ"קיר של נייר", אם אינו מגובה בהסכמות מדיניות. הסכמות שממשלת ישראל של היום בורחת מהן ככל יכולתה, כדי לשמר את הקואליציה עם הציונות המשיחית הקיצונית.

החזרת החטופים מעסיקה אותם פחות. העניין שהם לא לבד. צריך להכיר בעובדה שהממשלה ועוצמה יהודית אינם לבדם במחלוקות הללו. רבים בציבור שותפים היום לאמונה בזכותנו, או חובתנו, לגאול את הארץ כולה. רבים שותפים לפירוש המצמצם, שלא לומר וולגרי, של הדמוקרטיה, ורבים רבים שותפים ל"ציונות הכוחנית". במציאות זו לפנינו אתגר מורכב: יש להכיר במחלוקות שלא ייעלמו בתוך המלחמה ולאחריה, עלינו להיאבק על חידוש ההגמוניה של הזרם המרכזי בציונות, והכול מבלי לרסק את השותפות שהתערערה מאוד במדינה.